

Asia: VN/34680/2022

Lausuntopyyntö Oikeuslaitostyöryhmän alustavista toimenpide-ehdotuksista

Lausunnonantajan lausunto

1. Kommentit alatyöryhmän 1. Rikollisuus ja rikosasioiden käsittely sekä rangaistukset ja niiden täytäntöönpano ehdotuksista

Suomen Rauhanturvaajaliitto ry (SRTL) kiittää mahdollisuudesta osallistua Oikeusvaltion takeet ja oikeuslaitoksen kehittäminen -työryhmän (oikeuslaitostyöryhmä) sidosryhmätilaisuuteen 28.10.2024 sekä antaa lausunto työryhmän ehdotuksesta.

SRTL on noin 6 000:n rauhanturvaamis- ja kriisinhallintatehtävissä palvelleiden kriisinhallintaveteraanien perustamien yhdistysten muodostama itsenäinen maanpuolustus-, veteraani- ja etujärjestö. Kaikkiaan suomalaisia on vuodesta 1956 lähtien osallistunut aseellisiin rauhanturva- ja kriisinhallintaoperaatioihin puolustusvoimien palkatusta henkilöstöstä ja reserviläisistä sekä erikseen nimetyistä asepalvelusta suorittamattomista henkilöistä yli 50 000 lähtijää. SRTL on myös siviilikriisinhallintatehtävissä palvelleiden etujärjestö.

Lausuntomme koskee alatyöryhmän 1 ”Rikollisuus ja rikosasioiden käsittely sekä rangaistukset ja niiden täytäntöönpano” ehdotuksia ja haluamme tuoda esille seuraavaa.

Puolustusvoimien joukko-osastoissa ja suomalaisissa kriisinhallintajoukoissa suoritetaan vuosittain noin 3 000 sotilasrikosten esitutkintaa. Esitutkinta voidaan siirtää myös Pääesikunnan oikeudellisen osaston tai poliisin suoritettavaksi. Pääesikunnan oikeudellinen osasto suorittaa vuosittain noin 100 esitutkintaa.

Suomalaiseen kriisinhallintaorganisaatioon voi kriisinhallintalain (211/2006) 5 §:n mukaan kuulua kriisinhallintajoukkoja, erillisiä yksiköitä ja yksittäisiä henkilöitä. Kriisinhallintaorganisaatio kuuluu puolustusvoimiin ja on Pääesikunnan alainen.

Esitutkinnan edellytysten selvittäminen ja esitutkinnan toimittaminen on sotilaan kurinpitoesimiehen vastuulla. Sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 28 §:n mukaan esitutkinnan toimittamisesta sotilasrikosasiassa vastaa kurinpitoesimies, jonka alaisessa joukossa tai hallintoyksikössä rikos on tehty tai rikoksesta epäilty palvelee. Esitutkinta sotilasrikosasioissa voidaan toimittaa myös Pääesikunnan tai poliisin aloitteesta.

Esitutkinnan toimittamisesta voi tarvittaessa huolehtia myös ylempi kurinpitoesimies. Esitutkinnan toimittamisesta huolehtiva virkamies toimii samalla tutkinnanjohtajana tai määrää alaisensa

tutkinnanjohtajaksi. Käytännössä kurinpitoesimiehet tukeutuvat aina etenkin vakavampien rikosten esitutkinnan käynnistämispäätöksiä tehdessään Pääesikunnan tai puolustushaaraesikuntien sotilaslakimiehiin.

Kriisinhallintaorganisaatioon kuuluvassa rauhanturvajoukossa kurinpitoesimiehenä toimii useimmiten kriisinhallintajoukon komentaja ja kriisinhallintajoukossa palvelee yleensä myös sotilaslakimies. Kriisinhallintajoukoissa toimii sotilaslakimestehtävässä sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain mukaisessa julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa valtioneuvoston asetuksessa määritellyt kelpoisuusvaatimukset täyttäviä reservistä tulleita tai Puolustusvoimien henkilökuntaan kuuluvia lakimiehiä kerrallaan 1-2 henkilöä. Kriisinhallintajoukon sotilaslakimiehet toimivat joukkonsa komentajan oikeudellisena neuvonantajana ja kurinpitolausuntojen antajana. Järjestely on yleensä koettu toimivaksi esimerkiksi toisen sotilaslakimiehen ollessa palvelusvapaalla.

Alatyöryhmä on ehdotuksissaan nostanut esille muun ohella asianosaisten tiedonsaantioikeudet ja hyvän palvelun turvaavan esitutkinnan sekä syyteharkinnan.

Lain tarkoittamassa kriisinhallintajoukossa onkin yleensä lähtökohtaisesti riittävä osaaminen esitutkinnan toimittamista varten. Sen sijaan erillisissä yksiköissä ja yksittäisten henkilöiden osalta kurinpitoesimies ja sotilaslakimies eivät useimmiten palvele samassa kriisinhallintaorganisaation osassa tai edes operaation toimialueella tai sen läheisyydessä vaan Suomessa, operaatiosta vastaavan puolustushaaran esikunnassa tai Pääesikunnassa. Voi myös syntyä tilanteita, joissa sotilaslakimiestä ei ole mahdollista tavoittaa esimerkiksi toimimattomista viestiyhteyksistä, palvelusvapaasta tai muusta syystä johtuen. Tätä voidaan pitää epäkohtana rikoksesta epäillyn kuulemisen ja oikeusavun toteutumisen sekä kurinpitolausunnon saamisen kannalta.

Olemme aikaisemmin eräässä puolustusministeriölle antamassamme lausunnossa kiinnittäneet huomiota siihen, että ongelmallisena joissain tapauksissa voidaan riippumattomuuden näkökulmasta pitää erityisesti sitä, että osasta tutkinnanjohtajalle normaalisti kuuluvista tehtävistä huolehtii rikoksesta epäillyn suoranainen sotilasesimies. Alatyöryhmän toimenpide-ehdotuksissa onkin mainittu, että syyttäjä voisi toimia tutkinnanjohtajana muissa kuin yksinkertaisissa rikosasioissa. SRTL:n mielestä syyttäjän tai Suomessa toimivan rikostutkijan tulisikin asian vaatiessa toimia tutkinnanjohtajana myös epäillyssä suomalaisessa kriisinhallintaorganisaatiossa sattuneessa rikoksessa.

Alatyöryhmä on nostanut esille myös kuulustelujen tallentamisen videolle esitutkinnassa. Tämä on SRTL:n mielestä kannatettava ehdotus kriisinhallintaorganisaatiossa toimitettaviin esitutkintoihin, koska esitutkinnan toimittamisesta vastaava sotilasesimies ei useimmiten ole niin sanottu rikostutkinnan ammattilainen. Näin turvattaisiin rikoksesta epäillyn ja esitutkintaviranomaisten oikeusturva sekä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimusten toteutuminen.

Kriisinhallintaorganisaatiossa ulkomailla tapahtuneiden sotilasrikosten tuomioistuimena toimii Helsingin käräjäoikeus. Kriisinhallintalain mukaan tuomioistuin voi tarvittaessa pitää istunnon myös toimialueella. SRTL:n mielestä vaihtoehtona tulisi olla myös istuntojen toimittaminen etäyhteyksin, jollei istunnon toimittaminen toimialueella ole välttämätöntä esimerkiksi todistelun vastaanottamisen tai katselmuksen takia. Tällöin tulee kuitenkin varmistaa riittävät ja toimivat viestiyhteydet sekä oikeudenkäynnin välittömyysperiaatteen toteutuminen.

SRTL:n mielestä rikoksesta epäillylle kriisinhallintahenkilöstöön kuuluvalla tulee myös turvata mahdollisuus oikeudelliseen asiantuntija-apuun kriisinhallintaorganisaation toimialueesta riippumatta vähintään toimivin etäyhteyksin.

SRTL:n mielestä myös suomalaisissa siviilikriisinhallintaorganisaatioiden tehtävissä toimivien henkilöiden osalta tulee turvata asianosaisten tiedonsaantioikeudet, hyvän palvelun turvaava esitutkinta ja syyteharkinta sekä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutuminen esitutkinnassa ja tuomioistuinprosessissa epäillyissä ulkomailla tapahtuneissa rikoksissa, joihin Suomen tuomioistuimilla on toimivalta.

2. Kommentit alatyöryhmän 2. Siviiliasioiden käsittely, sovittelu ja vaihtoehtoiset riidanratkaisukeinot ehdotuksista

-

3. Kommentit alatyöryhmän 3. Hallinto-oikeudelliset asiat ja erityistuomioistuinasiat ehdotuksista

-

4. Kommentit alatyöryhmän 4. Oikeudellinen neuvonta ja avustaminen ehdotuksista

-

5. Kommentit alatyöryhmän 5. Täytäntöönpano ja Ulosottolaitoksen toiminta ehdotuksista

-

6. Kommentit alatyöryhmän 6. Hallinto-, henkilöstö- ja koulutusasiat ehdotuksista

-

7. Muita huomioita Oikeuslaitostyöryhmän alustavista toimenpide-ehdotuksista

-

Ala-Sankila Jorma
Suomen Rauhanturvaajaliitto ry

Jalkanen Juha
Suomen Rauhanturvaajaliitto ry